

Etelänkiisla, *Uria aalge* (Pont.), ensi kerran pesivänä Suomessa.

ASKO VUORJOKI

Etelänkiisla on harhautunut rannikoillemme vain harvoja kertoja. Ensi kerran sitä tavattiin Porkkalassa toukokuussa 1898, mutta tämän jälkeen vasta kesäkuussa 1931 Espoossa sekä huhtikuussa 1954 Ahvenanmaalla. Useamman yksilön esiintyminen *Aspskärin* luonnonsuojelualueella kesällä 1956 saattoi jo viitata pesimiseen, mutta vasta kesällä 1957 tähän saatiin varmistus.

18. VI. 1956 huomasi *Aspskärin* luonnonsuojelualueeseen kuuluvan Haverörin ulkopuolella satapäisessä ruokkiparvessa viisi etelänkiislaa. Linnut oli helppo tuntea pitkästä, suorasta, tasaisesti suippenevasta nokastaan. Huomiota herätti myös pää, kaulan ja selän ruskea väritys. Kapea kaula ja pyöreäpäinen pyrstö luonnehtivat myös lajia, samoin kuin suuri uintisyyvyys verrattuna esim. riskilään ja ruokkiin. Etelänkiislat oleskelivat alueella ainakin heinäkuun loppuun, jolloin lähdin sieltä pois.

25. V. 1957, jolloin saavuin Haverörille yo. R. Niinisen ja yo. J. Rinteen kanssa, havaitsimme 60 ruokin joukossa kolme etelänkiislaa. 28. V. totesimme n. 500 ruokin joukossa 16 etelänkiislaa, jotka liikkuivat parittain ja toimittivat samanlaisia soidinmenoja kuin ruokit. 12. VI. näin yo. J. Mikkolan kanssa Haverörin ulkopuolella etelänkiislan ns. *rhingvia*-muunnoksen. Näitä esiintyi kaikkiaan kolme yksilöä. 25. VI. löytyi Heverörin rannasta kolme etelänkiislan munaa. Nämä olivat pudonneet erään puolitoista metriä korkean kiven 15 cm leveältä kielekkeeltä veteen (R. Asplund). 16. VIII. tapasin Enskärin edustalta noin 20 metriä rannasta uimassa *nuoren etelänkiisla-yksilön*. Heti pisti silmään ruokkimainen olemus ja koko sekä pitkä, kapea, tasaisesti suippeneva nokka. Lintu ui raskaanlaisesti ja jokseenkin syvällä vedessä. Selkä oli mustanharmaa, samoin kuin kaula ja päälaki; kurkku, posket, leuanalus ja yläpuoli olivat valkeat. Lintu uiskenteli Enskärin edustalla heikossa aallokossa muutamia minuutteja ja katosi sitten sukeltaen näkyvistä. Yo. Rinne oli vahvistamassa löytöäni, joka osoitti, että ainakin yksi kahdeksan etelänkiislaparin pesintäyrityksistä oli näin onnistunut ensi kerran Suomessa Haverörin lintusaarella.

Etelänkiislojen leviäminen alueelle on tapahtunut ilmeisesti ruokien mukana. Tähän viittaa jo sekin, että ensimmäiset kolme saapuivat 60 ruokin mukana, kun taas yksinäisiä kierteleviä ruokkeja oli esiintynyt jo aikaisemmin keväällä. Kolmen *rhingvia*-tyyppisen linnun havaitseminen vasta 12. VI. selittyy todennäköisesti siten, että ne olivat keväällä liian kaukana Haverörin ulkopuolella, jotta ne olisi voinut nähdä. Viimeiset täysikasvuiset etelänkiislat näin alueella 9. VIII., jolloin niitä oli neljä yksilöä 140 ruokin joukossa. 22. VIII. oli alueella vielä parikymmentä ruokkia, mutta 26. VIII., jolloin näin nuoren etelänkiislan, vain yksin nuori ruokki.

»Suuri Lintukirja» mainitsee, että maassamme aikaisemmin tavatut etelänkiislayksilöt ovat mahdollisesti kuuluneet rotuun *intermedia*. Eteläinen rotu, *albionis*, on selkäpuolelta liuskeenharmaa ja kupeet ovat joko juovattomat tai hyvin heikosti juovaiset. Nimirotu, *Uria a. aalge*, taas on selkäpuolelta tummempi, liuskeen musta, kupeet selvästi juovikkaat. Aspskärillä oleskelevat yksilöt olivat selkäpuolen väritykseltään silmiinpistävän ruskehtavia ja kupeet joko juovattomat tai hyvin heikosti juovikkaat, joten kysymyksessä ilmeisesti todella on rotujen *aalge* ja *albionis* »välimuoto», siis *intermedia*, sama rotu, joka esiintyy Karlsö-saarilla Gotlannin edustalla. Vertailussa ovat olleet suurena apuna ins. E. Westermarckin Aspskärillä ottamat värivalokuvat etelänkiisloista.

Gotlannin edustalla pesivän valtavan etelänkiisla-yhteiskunnan voimakas kasvu on varmaankin aiheuttanut sen, että osa linnuista on lähtenyt kiertelemään ja tällöin liittynyt satapäiseen ruokkiparveen, joka on ollut matkalla Aspskärille.

Alueella esiintyi 19:n siellä tavatun etelänkiislan joukossa myös kolme *rhingvia*-yksilöä. Prosenttimäärä oli siis 16, mitä kuitenkin ei vielä voi tässä vaiheessa verrata vastaaviin lukuihin ulkomailta; kirjallisuuden mukaan (ks. esim. J. FISHER & M. R. LOCKLEY: *Sea Birds*, Boston 1954) *rhingvia*a esiintyy lähes kaikissa etelänkiislayhdyskunnissa (poikkeuksen tekevät vain Espanja ja Portugali). Prosenttiluku, joka vaihtelee alle yhdestä yli 50:een, on Itämeren piirissä vain noin 1.

Etelänkiislan esiinnyttyä nyt Aspskärin luonnonsuojelualueella kahden vuoden aikana, joista ainakin jälkimmäisenä pesivänä, voidaan toivoa kannan säilyvän ja lisääntyvän, varsinkin kun tiedetään, että Gotlannin etelänkiislayhdyskunta, jonka lisääntyminen on ollut valtavan nopea, alkaa olla ylikansoitettu.

Zusammenfassung: Trottellumme, *Uria aalge* (Pont.), als Brutvogel in Finnland. — Im Juni bis Juli 1956 hielten sich 5 Individ. dieser Art im Schärengebiet Aspskär an der Südküste Finlands (ca. 60° 15' N, 26° 25' E) auf. Im Sommer 1957 war ihre Anzahl auf 19 gestiegen, darunter 3 Individ. vom *rhingvia*-Typus. Am 25. Juni wurden 3 Eier im Wasser unter einem Steinblock mit 15 cm breitem Absatz gefunden und am 26. August ein Jungvogel beobachtet. Die Trottellummen, die offenbar die Rasse *intermedia* vertraten, waren wahrscheinlich mit ziehenden Tordalken gekommen in deren Gesellschaft sie sich regelmässig aufhielten. Früher ist die Art nur als zufälliger Gast aus Finnland bekannt.

Havssula, *Sula bassana* L., anträffad på östra Skiftet.

HENRIK BRUUN

Under en motorbåtsresa på eftermiddagen den 3 juli 1956 i den nordvästligaste H o u t s k ä r-arkipelagen iakttog undertecknad norr- om Ramsö holme en stor fågel av måstyp, som visade sig vara en havssula. Då jag upptäckte fågeln närmade den sig västerifrån på ungefär 10 meters höjd, passerade mig på 150—200 meters avstånd, gjorde en lång lov och fortsatte därefter i sydvästlig riktning bort bakom nyssnämnda holme. Den var minst dubbelt så stor som en sillmås som den under sin lugna flykt passerade. Den exponerade vid loven en kort stund ryggsidan och då framträdde de långsträckta vingarnas yttre svarta del och inre vita parti på ett mycket bestickande sätt. Nämnas må att dagen ifråga var en av sommarens varmaste och lugnaste med Skiftet tidvis spegelblankt och att stället där observationen skedde hör till de fiskrikaste områdena i västra Skiftet med ständigt tillhåll för mås och trut.

Havssulan har ett par gånger under 1920- och 30-talet anträffats i Petsamo-området men ej inom landets nuvarande gränser. Dess närmaste häckningsplatser utgör de Brittiska öarna, Färöarna, Island och sedan 1947 också Rundö i Norge. Arten iakttages regelbundet höst och vinter utanför svenska västkusten, sporadiskt i Öresundsvattnen och har enstaka gånger observerats också vid den svenska kusten i södra Östersjön, nordligaste i Södermanland. Sulan flyger sällan in över land men har en gång vid midsommar blivit sedd långt inne i Västgötaland. Arten förefaller under de senaste årtiondena ha ökat.